

اشاره

رشد اقتصادی و توسعه‌ی اجتماعی - فرهنگی یک جامعه مستلزم استفاده‌ی بهینه از منابع طبیعی، سرمایه و نیروی انسانی کارآمد و ایجاد فرصت‌های آموزشی برای همه‌ی اقشار جامعه است. در جوامع گوناگون بیش‌ترین نقش در این زمینه بر عهده‌ی مدارس است که باید محیطی باشند که موجب پرورش فکر، شکوفایی اندیشه و آماده شدن دانش‌آموزان برای زندگی شوند.

با این رویکرد و در راستای تحقق عدالت آموزشی به‌ویژه در مناطق محروم روستایی، نظام آموزش و پرورش کشور با اجرای برنامه‌ها و طرح‌های مختلف از جمله تاسیس و توسعه‌ی مدارس راهنمایی شبانه‌روزی و نمونه دولتی زمینه‌ی جذب و ادامه‌ی تحصیل بسیاری از دانش‌آموزان مناطق محروم را فراهم آورده است که در این مقاله شرح مختصری از اهداف و برنامه‌ها و فعالیت‌های مدارس راهنمایی تحصیلی شبانه‌روزی ارائه می‌شود.

مدارس شبانه‌روزی ضمن فراهم آوردن امکانات آموزشی برای دانش‌آموزان روستاهای کم جمعیت، پراکنده و دورافتاده که به مدارس روزانه دسترسی ندارند، امکانات خوابگاهی و تغذیه‌ای نیز برای آنان مهیا می‌کند. این مدارس نخستین بار در سال ۵۴-۵۵ با احداث ۹ باب مدرسه و با ۱۲۸۸ نفر دانش‌آموز در ۹ استان کشور فعالیت خود را آغاز کردند و علی‌رغم مشکلات و کمبودهای موجود، به تدریج با استقبال روستاییان روبه‌رو شد که برای ادامه‌ی تحصیل فرزانشان مجبور بودند آن‌ها را به شهرها و بخش‌های دور و نزدیک و متحمل هزینه‌ها و تبعات ناشی از آن شوند یا این‌که عملاً از ادامه‌ی تحصیل فرزندان‌شان صرف‌نظر کنند.

در نتیجه‌ی این استقبال، توسعه‌ی مدارس شبانه‌روزی را ایجاد کرده‌طوری‌که تا سال ۵۷ قبل از پیروزی انقلاب اسلامی تعداد مدارس شبانه‌روزی به ۶۵ باب رسید. لیکن پس از پیروزی انقلاب اسلامی در راستای تحقق بخشیدن به اصل سی‌ام قانون اساسی و برای بسط عدالت آموزشی و محرومیت‌زدایی، توسعه‌ی کمی این مدارس در مناطق روستایی شتاب قابل ملاحظه‌ای یافت، به‌گونه‌ای که هم‌اکنون بر اساس آخرین آمار منتشر شده از سوی دفتر آمار، برنامه‌ریزی و بودجه وزارت متبوع در سال تحصیلی ۸۶-۸۷ تعداد مدارس راهنمایی شبانه‌روزی ۱۲۱۵ واحد است که ۱۱۰/۱۷۲ نفر دانش‌آموز رازیر

پوشش خود

دارند. بررسی اجمالی این روند نشان از عظمت کار وزارت آموزش و پرورش در جهت بسط آموزش عمومی و استقبال گسترده‌ی اهالی مناطق محروم از این مدارس است. تاسیس و راه‌اندازی بیش‌تر مدارس شبانه‌روزی بنابر ضرورت و با تأکید بر افزایش پوشش تحصیلی مناطق محروم، در راستای سیاست‌های کلان نظام آموزشی و پرورش کشور صورت گرفته است. اما بدیهی است که به موازات این اقدام شایسته می‌بایستی با پیش‌بینی و اجرای طرح‌های مناسب زمینه‌ی رشد کیفی این مدارس بیش از پیش فراهم آید.

در ماده‌ی ۲ اساس‌نامه‌ی مدارس شبانه‌روزی (مصوب ششصد و سی و چهارمین جلسه‌ی شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۹/۱/۸۷) اهداف مدارس شبانه‌روزی این‌گونه بیان شده است: - جلوگیری از هدر رفتن استعدادها و توانایی‌های نوجوانان مناطق روستایی، عشایری و محروم؛

- فراهم کردن زمینه‌های مناسب برای تربیت دانش‌آموزان با بهره‌گیری از اوقات فراغت آنان؛

- استفاده‌ی بهینه از نیروی انسانی، امکانات و اعتبارات آموزش و پرورش در مناطق کم جمعیت؛

- فراهم کردن زمینه‌ی تربیت نیروی انسانی مورد نیاز مناطق محروم و عشایری از میان دانش‌آموزان بومی.

با عنایت به این‌که دانش‌آموزان این مدارس به صورت تمام‌وقت در اختیار مدرسه هستند ضرورت دارد با برنامه‌ریزی دقیق و مناسب و با استفاده از پتانسیل‌های موجود در مدارس شبانه‌روزی و بهره‌گیری از مشارکت و همکاری جوامع محلی

شبانه روزی

این مدارس و...، مورد توجه قرار گیرد. این کتاب میان همه استان‌ها، مناطق و مدیران این مدارس توزیع شده است.

۴. به منظور ارتقای مهارت‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای و شغلی مدیران و سرپرستان مدارس راهنمایی شبانه‌روزی همایش مدیران این مدارس در پنج قطب کشور در تابستان ۸۶ و همایش سرپرستان در ۷ قطب در پاییز ۸۶ برگزار شده همایش‌ها در ۲ روز با محورهای آموزش در زمینه‌ی برنامه‌ریزی آموزشی و نظارت، برنامه‌ریزی اوقات فراغت دانش‌آموزان، مسائل نوجوانان و چگونگی رفتار با آنان و روش‌ها و فنون هدایت و مشاوره‌ی دانش‌آموزان صورت گرفت و به همه‌ی شرکت‌کنندگان از سوی دفتر، تقدیرنامه با امضای مدیرکل دفتر اهدا شد.

۵. ارسال سی‌دی‌های آموزش‌های انجام شده در گردهمایی به استان‌ها برای توزیع در مدارس شبانه‌روزی و نمونه دولتی.

۶. آپی‌گیری مستمر و در نهایت به تصویب رساندن دستورالعمل اجرایی مدارس شبانه‌روزی که گام بسیار مؤثری در راستای توسعه‌ی کیفی این مدارس و از سال تحصیلی ۸۷-۸۶ در استان‌ها قابل اجراست در این دستورالعمل علاوه بر پیش‌بینی بسیاری مواد موردنیاز در خصوص رفع مسائل و مشکلات مدارس شبانه‌روزی، ۲ بخش بسیار مهم در خصوص درجه‌بندی جدید نیروی انسانی مدارس شبانه‌روزی و پیش‌بینی ۲۰ درصد حق التدریس برای دبیران این مدارس و ۱۰ درصد حق جذب برای کادر آموزشی و اجرایی این مدارس نیز لحاظ شده است که درجه‌بندی و پست‌های پیش‌بینی شده در نگارش ۸۶/۶۰ بکفا دیده شده است.

۷. هر سال در قالب فرم‌هایی با عنوان «م» و «الف» گزارش فعالیت‌های آموزشی، پرورشی و اداری مدارس شبانه‌روزی از استان‌ها اخذ و پس از بررسی این فرم‌ها، موارد لازم برای اقدام، پی‌گیری و اجرا از طریق دفتر یا دفتر ستادی ذیربط یا سازمان آموزش و پرورش استان‌ها پی‌گیری و در صورت نیاز به صورت مکتوب منعکس می‌شود.

زمینه‌ی تحقق هرچه بیش‌تر اهداف فوق فراهم شود. در همین راستا و به منظور کیفیت‌بخشی این مدارس برنامه‌ها و فعالیت‌های ذیل در مدارس راهنمایی شبانه‌روزی کشور اجرا شده یا در حال اجرا هستند.

۱. به منظور آشنایی و ایجاد زمینه‌ی مناسب برای کسب مهارت‌های اولیه در خصوص برخی مشاغل و حرف مورد نیاز جامعه طرحی با عنوان «طرح خوداتکایی» از سال ۷۹-۸۰ تا کنون در مدارس مذکور اجرا می‌شود که هر سال طرح‌های جدید و مدارس بیش‌تری تحت پوشش این طرح قرار می‌گیرند به گونه‌ای که در حال حاضر بیش از ۸۰۰ نوع طرح در ۸۰۰ مدرسه در حال اجرا است و هر ساله این دفتر از مدارس مجری طرح بازدید و نظارت و گزارش‌گیری به عمل می‌آورد. برخی از عناوین طرح‌ها به این قرارند:

زنبورداری؛ پرورش ماهی؛ پرورش قارچ خوراکی؛ کاشت مرکبات؛ خیاطی؛ قالیبافی؛ گل‌دوزی؛ جوراب‌بافی؛ گلیم‌بافی؛ سوزن‌دوزی؛ گل‌سازی؛ عروسک‌سازی؛ جوش‌کاری؛ سیم‌کشی ساختمان؛ تعمیرات لوازم خانگی؛ معرق‌کاری؛ نجاری؛ پرورش گل و گیاه؛ نقاشی (رنگ روغن، آبرنگ)؛ هویه‌کاری؛ آشپزی؛ عکاسی و فیلمبرداری؛ آموزش کامپیوتر؛ مجسمه‌سازی.

۲. اجرای طرحی با عنوان «ارتقای وضعیت مدارس شبانه‌روزی لازم‌التوجه» که در آبان‌ماه ۸۵ تهیه و برای اجرا به استان‌ها ابلاغ شد و هدف آن ساماندهی مدارس راهنمایی شبانه‌روزی به لحاظ برنامه‌های آموزشی، پرورشی، نیروی انسانی، فضا، تجهیزات و... که در حال حاضر طبق گزارش‌های دریافت شده و عملکرد استان‌ها بیش از ۳۰۰ مدرسه در حال اجرای این طرح است.

۳. با عنایت به بررسی‌های انجام شده و خلاء موجود، این دفتر منبعی علمی و مستند در خصوص مدارس شبانه‌روزی را در کتاب «مدارس شبانه‌روزی را بهتر بشناسیم» تهیه و تدوین کرده است. در این کتاب سعی شده اهم مطالب و موارد مورد نیاز اداره و برنامه‌ریزی این مدارس، از جمله رسالت و مأموریت‌های این مدارس، اهداف، ساختار، صلاحیت‌های حرفه‌ای و شخصیتی عوامل انسانی مدارس مذکور، مواد درسی و فعالیت فوق برنامه، ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری دانش‌آموزان در دوره‌ی نوجوانی، ضوابط و استانداردهای

زیرنویس

۱. کارشناس دفتر آموزش راهنمایی تحصیلی.
۲. لازم به ذکر است دستورالعمل مذکور در شیوه‌نامه‌ی ساماندهی سال ۸۸-۸۷ لغو شده که احیای آن در حال پی‌گیری است.